

היה נוטל פרק שלישי סוטה

כא.

עין משפט גזר מצוה

בב א מ"י פ"א מהל' ת"מ
הל' א פ"ג מהל' סוטה הלכה כ' סמוך עין
ע' טו"ש ע"ד סמוך רמו
ספ"ק :
בב א מ"י פ"ג מהל'
סוטה הלכה כ':

תוספות שאג"ן

דלא מפקד דינא עליהו ואין ממחרין מן השמים לפקוד עונותיהם עליהם בעולם הזה אבל בישראל ממחרין ליפטר בעולם הזה ומדקדקין אחריהם. אלא מעתה דואג ואחיתופל כו' אמאי לא מנין עלייהו מנין לא דוקא אלא ר"ל אמאי לא דקדק עליהו: אלא מילי דרשו דואג ואחיתופל הכי לא דרפו בחר דוד מאי דרשו וכי. נראה דל"ג דואג שריו על משה בת שבע קיימין הכא הדואג מת כבר ועברו ימים רבים כדאמר בחלק דואג ואחיתופל לא ראו זה את זה שדואג היה בימי שבת ואחיתופל בימי דוד ואל שבע היתה בת אליעזר והוא היה בן אחיתופל כדכתיב בפרקו וכן מוכח (כרי' בן מומי) ולא מצונו ששעה דוד רק בדבר אוריה החתי וקרא דלא יהיה כך ערות דבר איירי בעוה"מ. היינו במעשה בת שבע לפי ל"ג דואג ואי"ג שכתבו בכל הספרים אלא (בי) אחיתופל לכו"ל. לא בשמעון אחי עזריה תנא הוא ולמד תורה על ידי אחי שהיה עוסק בפרקמטיא ומפרנסו כדי שיהלוק בכותל למדורו של שמעון לכן נקרא על שם עזריה אחיו. וכן ר' יוחנן למד על ידי נשיא שהיה מפרנסו: הלל עסק בתורה מתוך ענין כדאמר בריהו (א) בשמיהו שנאמר ושם רשעים ירקב ואומר פי' ר"ג שפי' ושבנא דהרי שבנא הוא שבנא הסופר צדיק היה כדכתיב לך בא אל הסוכן הזה ואל שבנא אשר על הבית. וכתבי' ויצא אל אליקים אשר על הבית ושבנא הסופר כשיצאו אל רבשקא. אלמא אחר היה שבימי שבנא הראשון לא היה אליקים על הבית. ומיהו אומר הרי' אלחנן שבנא הראשון ושבנא אשר על הבית אחר היה הוא דכתיב אליקים אשר על הבית היינו שסופר היה על הבית.

(א) ל"ל ושבנא ואל' מהל' סנהדרין רשע היה ואל' מסקינן בשמיהו וכו' ואומר ר"י דמרי סנהדרין הו' וכו'.

מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצול' לא מצלא. ומימיה מאי האי דקמיה צבריתא תלה את המנוה צבר מה נר אינה מגינה אללא לפי שעה אף מנוה אינה מגינה אללא לפי שעה אי מיצר הרע אינה מגינה כלל אי מן הפורענות מגינה לעולם ותורה נמי למה תללה הכתוב צבור משום דמגינה לעולם אי מן הפורענות מנוה נמי מגנא לעולם ואי (א) מיצר הרע דמללא הא לא מללא אללא לפי שעה:

וזה תלמיד חכם דמקרא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. מימיה והיך ניולו מכוון והאל לא ניולו מיצר הרע צעידנא דלא עסיק צמורה ו"ל סמס תלמיד חכם תורתו אומנתו ועוסק זה ומהרר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה: וכן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה. מימיה והא אמר לעיל צין לרז יוסף צין לרזא מנוה אגוני מגנא מן הפורענות אפילו צעידנא דלא עסיק זה ועבירה מכבה מנוה לאו מלהגין מן היסורין קאמר אללא מליטול שכל לעמיד בלא כמו שפירש"י: צן

בהתהלך תנחה אותך זו העוה"ז בשכבך תשמור עליך זו מיתה והקיצות היא תשיחך לעתיד לבא משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה ומתירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן (ב) הליסטיין ואינו יודע באיזה דרך מהלך נודמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הליסטיין ואינו יודע באיזה דרך מהלך * כיון שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטיין ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם ד"א עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה שנאמר * מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה א"ר יוסף מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצול' לא מצלא תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגנא ומצלא מתקוף לה (א) רבה אלא מעתה דואג ואחיתופל מי לא עסקי בתורה אמאי לא הגינה עלייהו אלא אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצול' לא מצלא מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצול' לא מצלא רבינא אמר לעולם זכות תורה ודקאמרת אינה מצווה ועושה נהי דפקודי לא מפקדא באגרא (א) דמקרין ומתניין בנייהו ונטרין להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא מי לא פלגאן בהדיהו מאי פרשת דרכים א"ר חסדא זה ת"ח ויום מיתה רב נתמן בר יצחק אמר זה ת"ח ויראת חטא מר זוטרא אמר זה ת"ח דמקרא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא ד"א עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה א"ר יוסף דרשיה רבי מנחם בר יוסי להאי קרא כי סיני (א) ואילמלא דרשוה דואג ואחיתופל הכי לא דרפו בחר דוד רבתיב (א) לאמר אלהים עזבו וגו' מאי דרשו (א) ולא יראה כך ערות דבר וגו' והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה מאי בוז יבוזו לו אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה ולא כר' יוחנן דבי נשיאה אלא כהלל שבנא דכי אתא רב דימי אמר הלל ושבנא אחי הוו הלל עסק בתורה שבנא עבר עיסקא לסוף א"ל תא נערוב וליפלוג יצתה בת קול ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו וגו': אומר

הן סהוי ארכא לשוטיך. ולא תהא אורח זמן לשלומך שלא יצאו עליך הפורענות. וכן עשה נבוכדנצר היה מקבץ בכל יום עניי ישראל שהביא בגולה והיו לריכין מונוגות ומפרנסים ואף דיאל כשהשיאו עזה זו לכן נמכוין שראה את ישראל בגולה מחורין על הפתחים: **וכפי כולא מטא**. כל הפורענות הגיע על נבוכדנצר: **לקאס ירחין סרי עשר**. אלמא תלה לו הזכות י"ב חמש: **לעולם**. ממתי דקמני ג' שנים ר' ישמעאל היא: **והשנה קרא דאמר ופני**. שונה בהארכת זמן כלומר מקרא כמזב שהקב"ה מאריך זמן עד ג' פעמים הלך הו' להו ג' שנים: **דלא מפקיד דינא עלייהו**. אין ממחרין מן השמים לפקוד עונותם עליהם בעולם הזה. אללא מיראל ממחרין ליפטר בעוה"ז ומדקדקין אחריהם: **זכות דמאי**. מגינה כל כך: **זכות דטורה**. שהיתה עוסקת צמורה: **הא לא מפקדא**. דכתיב ולמדתם אותם את בניכם (דברים יב) ולא את צמותם וכיון דאינה מנוה אין שורה גזול כמנוה ועושה: היא **השקה**. תולד בעוה"ז וזכות: **פחסי**. גומות: **נודמנה** לו אבוקה של אור. כך זכה לקיים מנוה ניצל ממקלט פורענות: **ועדיין מפריא מקיה רעה ומן הליסטיין**. שדרכן לילך בלילה פן יפגעו בו דכתיב משת חושך ויהי לילה זו תרמוש כל חימו יער (יהושע קד): **הגיע עמוד השחר**. ואף כלא זכה לתורה ניצל מן החטא ומן היסורין: **ועדיין אינו יודע כו'**. שמה יכפנו יצרו ליצטל וישיב עליו יתה"ר ופורענות: **הגיע לפרשת דרכים**. ושם הכיר את דרכו. ואף כן הגיע ליום המיתה ולא פירש מן התורה עד יום מותו ניצל מכוון והכי מפרש לה לקמיה: **עבירה מכבה**. שכן מנוה: **ואין עבירה מכבה**. שכן מי עסקת צמורה קודם לכן. אלמא מנוה לא מגנא כולי האי: **לכבוד את האהבה**. זו תורה דכתיב (שיר ג) הביאני אל בית היין ודגלו עלי האהבה. יין סודי: **אמר רב יוסף**. לעולם מגינה על היסורין הרבה ומאי אינה מגינה על הקאמרי קאמר: **מנוה צעידנא דעסיק בה**. והיינו לפי שעה דאמר מגנא מן היסורין ומללא מינה"ר שלא יכילנו לחטא: **צעידנא דלא עסיק בה**. ממשגמרי"ה המנוה ואינו עוסק בה אגוני מגנא מן הפורענות אצול' לא מללא. ודקמיה צבריתא עבירה מכבה מנוה לאו מלהגין מן היסורין קאמר אללא מליטול שכל לעמיד: **אמאי לא סגיין עליהן**. מיצר הרע שהחטיאם ועשאם רשעים גמורים כלומר אמאי לא תלילהו מן העבירות: **לעולם זכות דטורה**. ולא שעוסקת צמורה אללא שטורחת צבנה וצעלה שיעסקו: **דמקריאן ומסניאן**. שטורחות על צניהן להצילן לזית הספר לקרוא מקרא ולשנות משנה: **ונטרין לגברייהו**. וממתינות לצעליהן שיואלין לעיר אחרת ללמוד תורה: **מאי פרש** להגיע לפרשת דרכים דהא אבוקה היינו מנוה השחר היינו מנוה אללא פרשת דרכים מאי ללמוד: **ויום המיסה**. והוא תלמיד חכם ציום מותו וידע שלא פירש לפרוק מעליו עול מורה: **ויורא חטא**. זכה ליראת חטא אחר שזכה לתורה ניצל מכוון שהמורה מלמדתו דברי מנוה ודברי איסור וממה שהוא לרץ לפרוש ויראת חטא מנוגע מלמדוף אחרי יצרו: **דמקרא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא**. וה"ק עלה עמוד השחר ניולו מן החיה כו' זכה לתורה ניולו מינה"ר ומן החטא ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך אם יזכה שישיעוהו מן השמים להתקבל דבריו צין תצויה להורות כהלכה ומשפט הגיע לפרשת דרכים כלומר זכה לכן ניולו מכולם: **לאמר אלהים עזבו**. כך היו אומרים עליו אלהים עזבו שזא על אשת איש ואין אנו נענשין עליו רדפו ותפסוהו כי אין מניל אין לו זכות שילינו שהעבירה כזמה וזמיתו: **לא יראה צד**. עבירה ואם יראה ושז מאחרין: **שמעון אחי עזריה**. תנא הוא במשנה קמיתא דזבחים ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיהלוק בזכות למדורו של שמעון לכן הוא נקרא על שם עזריה אחיו. וכן ר' יוחנן למד ע"י השיא שהי' מפרנסו: **הלל עסק צמורה**. מתוך ענין רב כדמפרש במס' סנהדרין (דף לה):

הן סהוי ארכא לשוטיך. ולא תהא אורח זמן לשלומך שלא יצאו עליך הפורענות. וכן עשה נבוכדנצר היה מקבץ בכל יום עניי ישראל שהביא בגולה והיו לריכין מונוגות ומפרנסים ואף דיאל כשהשיאו עזה זו לכן נמכוין שראה את ישראל בגולה מחורין על הפתחים: **וכפי כולא מטא**. כל הפורענות הגיע על נבוכדנצר: **לקאס ירחין סרי עשר**. אלמא תלה לו הזכות י"ב חמש: **לעולם**. ממתי דקמני ג' שנים ר' ישמעאל היא: **והשנה קרא דאמר ופני**. שונה בהארכת זמן כלומר מקרא כמזב שהקב"ה מאריך זמן עד ג' פעמים הלך הו' להו ג' שנים: **דלא מפקיד דינא עלייהו**. אין ממחרין מן השמים לפקוד עונותם עליהם בעולם הזה. אללא מיראל ממחרין ליפטר בעוה"ז ומדקדקין אחריהם: **זכות דמאי**. מגינה כל כך: **זכות דטורה**. שהיתה עוסקת צמורה: **הא לא מפקדא**. דכתיב ולמדתם אותם את בניכם (דברים יב) ולא את צמותם וכיון דאינה מנוה אין שורה גזול כמנוה ועושה: היא **השקה**. תולד בעוה"ז וזכות: **פחסי**. גומות: **נודמנה** לו אבוקה של אור. כך זכה לקיים מנוה ניצל ממקלט פורענות: **ועדיין מפריא מקיה רעה ומן הליסטיין**. שדרכן לילך בלילה פן יפגעו בו דכתיב משת חושך ויהי לילה זו תרמוש כל חימו יער (יהושע קד): **הגיע עמוד השחר**. ואף כלא זכה לתורה ניצל מן החטא ומן היסורין: **ועדיין אינו יודע כו'**. שמה יכפנו יצרו ליצטל וישיב עליו יתה"ר ופורענות: **הגיע לפרשת דרכים**. ושם הכיר את דרכו. ואף כן הגיע ליום המיתה ולא פירש מן התורה עד יום מותו ניצל מכוון והכי מפרש לה לקמיה: **עבירה מכבה**. שכן מנוה: **ואין עבירה מכבה**. שכן מי עסקת צמורה קודם לכן. אלמא מנוה לא מגנא כולי האי: **לכבוד את האהבה**. זו תורה דכתיב (שיר ג) הביאני אל בית היין ודגלו עלי האהבה. יין סודי: **אמר רב יוסף**. לעולם מגינה על היסורין הרבה ומאי אינה מגינה על הקאמרי קאמר: **מנוה צעידנא דעסיק בה**. והיינו לפי שעה דאמר מגנא מן היסורין ומללא מינה"ר שלא יכילנו לחטא: **צעידנא דלא עסיק בה**. ממשגמרי"ה המנוה ואינו עוסק בה אגוני מגנא מן הפורענות אצול' לא מללא. ודקמיה צבריתא עבירה מכבה מנוה לאו מלהגין מן היסורין קאמר אללא מליטול שכל לעמיד: **אמאי לא סגיין עליהן**. מיצר הרע שהחטיאם ועשאם רשעים גמורים כלומר אמאי לא תלילהו מן העבירות: **לעולם זכות דטורה**. ולא שעוסקת צמורה אללא שטורחת צבנה וצעלה שיעסקו: **דמקריאן ומסניאן**. שטורחות על צניהן להצילן לזית הספר לקרוא מקרא ולשנות משנה: **ונטרין לגברייהו**. וממתינות לצעליהן שיואלין לעיר אחרת ללמוד תורה: **מאי פרש** להגיע לפרשת דרכים דהא אבוקה היינו מנוה השחר היינו מנוה אללא פרשת דרכים מאי ללמוד: **ויום המיסה**. והוא תלמיד חכם ציום מותו וידע שלא פירש לפרוק מעליו עול מורה: **ויורא חטא**. זכה ליראת חטא אחר שזכה לתורה ניצל מכוון שהמורה מלמדתו דברי מנוה ודברי איסור וממה שהוא לרץ לפרוש ויראת חטא מנוגע מלמדוף אחרי יצרו: **דמקרא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא**. וה"ק עלה עמוד השחר ניולו מן החיה כו' זכה לתורה ניולו מינה"ר ומן החטא ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך אם יזכה שישיעוהו מן השמים להתקבל דבריו צין תצויה להורות כהלכה ומשפט הגיע לפרשת דרכים כלומר זכה לכן ניולו מכולם: **לאמר אלהים עזבו**. כך היו אומרים עליו אלהים עזבו שזא על אשת איש ואין אנו נענשין עליו רדפו ותפסוהו כי אין מניל אין לו זכות שילינו שהעבירה כזמה וזמיתו: **לא יראה צד**. עבירה ואם יראה ושז מאחרין: **שמעון אחי עזריה**. תנא הוא במשנה קמיתא דזבחים ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיהלוק בזכות למדורו של שמעון לכן הוא נקרא על שם עזריה אחיו. וכן ר' יוחנן למד ע"י השיא שהי' מפרנסו: **הלל עסק צמורה**. מתוך ענין רב כדמפרש במס' סנהדרין (דף לה):

(א) ל"ל מלכה כן גרסת הילקוטו, (ב) ל"ל מלכה כ"א ע"ג, (ג) ל"ל רבא, (ד) נכתיב מ. ח. (ה) ל"ל ואלמלא ע"י מוספות מנילה כה. ח. (ו) פנה הדין לת. (ז) כ"א: ח. משגמרי

תורה אור השלם

1. בלא מטא על נבוכדנצר מלכא: דניאל ד כה
2. לקצת ירחין תרי עשר על היכל מלכותא די בבל מהלך יתד: דניאל ד כו
3. בא אמר יי' על שלשה פשיע אדם ועל ארבעה לא אשיבנו על דרפו בחרב אחיו ושתת רחמי ויטרף לער אפר ועברתו שקמה צנח: עמוס א יא
4. כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים ותבוחות מוקד: משלי י כו
5. בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: משלי י כב
6. מים רבים לא יכילו לכבות את האהבה ותקרות לא שטתה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו: שיר השירים ח ז
7. לאמר אלהים עזבו דרפו ותפשוהו כי אין מציל: תהלים עא יא
8. כי יי' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך וקרת איבויך לפניך קאמר: מתקף קדשו ולא יצא בק ערות דבר וישב מאחריה: דברים כג טו

הגהות הב"ח

(א) נמי הליסטיים ניילי וכן בכל העמוד: (ב) ש"י ד"ה אמר רב יוסף וכו' דקאמר בלישנא קאמר: (ג) תוס' ד"ה מנוה וכו' ואל דמצינא מיצר הרע לא מללא:

גליון הש"ס

גמ' כיון שעלה עמוד השחר. עין פתחים צ ע"א נכשי"י ד"ה צבי טוב:

מוסף רש"י

ונטרין להו לגברייהו. ממתנות נצטלין עליונות להם רשות ללכת וללמוד תורה צער אחרת (ברכות ז. א). לא כשמעון אחי עזריה. על שם עזריה עסק בפרקמטיא וסיפק אורכי שמעון אחי שבעה שהיה עוסק צמורה והתו צניהן שהיא חלק לעזריה שכן תלמודו של שמעון לפקד נקרא על שמו עלמנד על דוד (ובחיים ב. ב.).